

դրութիւնը՝ այդ դէպքում « Հեղինակաց » բառը պէտք է համարուի սխալ գործածուած, փոխանակ՝ « հերքայեցոց »:

Ինձ համար հարցական թուած էր Պրոֆ. Մալխասեանցի այս բացատրութիւնը ու վերապահօրէն արտայայտուած էի այս մասին, լեզուագիտական տեսակէտով ի վիճակի չըլլալով որոշ գաղափար մը յայտնել:

Սակայն, հետագային կատարած պըրպտուսներս ու մասնաւորաբար յոյն բարեկամ բժիշկներու կողմէ տրուած լեզուաբանական լուսաբանութիւնները, թոյլ կու տան ինձ ներկայիս հաստատելու թէ բոլորովին անհիմն է Պրոֆ. Մալխասեանցի կողմէ « էլայոս » բառին երբայերէնով բացատրելու փորձը:

Պրանսերէն iléus գիտական բառը — որ կը նշանակէ բարակ աղիքին ճամբուն գոցուելուն հետեւանքով, անոր պարու նակութեան դուրս արտաքսումին անհնար դառնալը — ժողովրդական բարբառով co-lique de miserere կամ colique de miséréré ալ կը կոչուի, որ պարզապէս փոխառութիւն մըն է լատիներէնի համապատասխան miserere կոչումէն:

Պրոֆ. Մալխասեանցի ըսածին պէս, լատիներէնի մէջ miserere կը նշանակէ « տէրը ողորմի »: այդպէս կոչած են այդ հիւանդութիւնը, նկատի ունենալով, որ հին ատենները — վիրաբուժական գործողութիւններու չգոյութեան պատճառով — անհնար էր հիւանդը ազատել, ու փրկութեան միակ յոյսը՝ Աստուծոյ ողորմութենէն կարելի էր ախկալել: Պրանսացիները miserere-ի առջեւ colique բառն ալ աւելցուցած են, որ խիթ կը նշանակէ և հիւանդութեան գլխաւոր ախտանշաններէն մին կը կազմէ:

Արդ, եթէ ուշի ուշով քննելու ըլլանք Ամիրտովլաթի կողմէ այս հիւանդութեան նուիրումը վերնագիրը « էլայոս ցեղ մի խուլինն է, որ պատմէ Աստուած օգնէ » կը տեսնենք թէ մեր բժշկապետն ալ խիթ

բառը գործածած է, իր արաբական « խուլինն » աստութիւնովը:

Կը մնայ բացատրել թէ ինչ է « էլայոս » բառին նշանակութիւնը և ուրիշ ծագում առած է: Մեր բժշկապետը այդ մասին ալ յստակօրէն պէտք եղած լուսաբանութիւն տուած է, յայտարարելով թէ « էլայոս » հելլենացոց բառովն Աստուած օգնէ և ողորմի կու լինայ »:

Ինչպէս որ տեսանք, ըստ Պրոֆ. Մալխասեանցի, յունարէնի մէջ iléus-ը երբեք այդ իմաստը չունի: Արդ, կ'արժէ ճշդել թէ մեր յարգելի բանասէրին այս յայտարարութիւնը ինչ աստիճանի վաւերական է:

Յունարէնի մէջ կայ էլէոս բայը, որը ողորմի կը նշանակէ, և « էլէոս » բառը, որ ողորմութիւն կը նշանակէ: Եթէ բաղդատութեան դնենք Քրանսերէն iléus բառը յունարէն էլէոս-ին հետ, ախկալով կ'ըլլայ որ Քրանսերէնը յունարէնէն սերած է և իմաստի տեսակէտով ալ լիովին կը համապատասխանէ լատիներէն miserere կոչութեան: Այս պարագան որոշ չափով կ'արդարացնէ Ամիրտովլաթի տուած բացատրութիւնը:

Ամիրտովլաթի յայտարարութեան մասին յայտնած վերապահութիւնս, ոչ թէ հարցին խորքին հետ կապ ունի, այլ պարզապէս « էլէոս » բառին՝ մեր բժշկապետին գրչին տակ՝ « էլայոսի » ձեւափոխուելուն:

Երբ նկատի ունենանք, որ Ամիրտովլաթի գրութիւններուն մէջ յունարէն բառերը և յատուկ անունները վերջին աստիճան ազաւազուած են, ներքի կ'ըլլայ ենթադրել թէ այդ բառն ալ նոյն ճակատագրին ենթարկուած է, ուղղակի իր կողմէն, կամ ընդօրինակողներուն ձեռքով:

Հաւանական է որ « էլէոս » ի օ գրիւ աւ-ի վերածուած ըլլայ, ինչպէս որ սովորութիւն էր այդ դարուն ու այսպէս ծնունդ առած ըլլայ « էլաւոս », ձեւը, որը ազաւազուած մ'ըլլալով հանդերձ,

ախկալանի կերպով կը պահէ իր խնամական կապը յունական բնագրին հետ:

Վերջին կէտ մը եւս կը մնայ լուսաբանութեան արժանի: Պրոֆ. Մալխասեանց, այս հաստատումին մէջ գործածուած « հելլենացի » բառին գոյութիւնը նկատի ունենալով, կը խորհի թէ այդ գլուխը Ամիրտովլաթի գրչէն չէ ելած, այլ ուրիշ մէկու մը կողմէ ներմուծուած է: Արդարեւ, Ամիրտովլաթ բացի այս պարագայէն, ոչ մէկ ատեն « հելլէն » բառը չէ գործածած, այլ հոռոմ կամ յոյն կոչուած թիւները կը գործածէ, բայց կը խորհիմ, թէ միայն այս կէտին վրայ յենլով, կարելի չէ բացարձակ եզրակացութեան մը յանգրի:

Տոքթ. Պ. ՄԻՍԱԲԵՆՍ

ՓՈԹՈՐԻԿՆ Ա.ՃԱ

Ժամ մ'է արդէն, ամպին տակ մոայլ սքողուած է Արեւն ոսկի, բաշխէ կեանքի և լոյսի: Ու երկիրս այս՝ հըսկայ անդունդ մ'ուր խղղուած կը հեւայ լոյսն՝ ալիքին տակ խաւարի...: Հորիզոնէն փայլակ մ'յայտնար կը պատռէ Մութին խաւերն ահաւոր, ու ծուէն մը նուրբ ճառագայթի՝ լոյս կու տայ Պահ մը սեւին մէջ տառապող իրերուն: Լաւհառաչ կը խարշափէ մայր բարտին ու տքատիան ծաղիկներն իր կը թօթուէ: Աւ պըտուաքում մը տերեւի և հողի Շըրջան կ'ընէ օդին մէջ... Եւ հոգիները շնչաօտ, ահաբեկ կը սպասեն պիղկ՝ այդ անձանթ գալիքին:

Ու փոթորիկն ահա, աւեր ու սարսափ իր յորձանքին մէջ սեղմած՝ Չորս ոլորտէն կը բարձրանայ մոլեգին... Սանձակոտոր կ'արշաւէ Զերդ վիշապ մ'իւր կըլափին մէջ մանրելով թուփեր, ծառեր և մայրիկներ բարձրաբերձ: Ու ճըշելով ողբաձայն ձեղքին մէջէն դրան, պատի, Շան մը նըման ոռնալով Ու դեւի պէս սուլելով Կ'անցնի, կ'երթայ անարգել...: Հարուածին տակ ահեղ կըրքին՝ կը հեծեն Տարրերն համայն ու կու լան:

Մշուշ մ'անձրեւի տեղատարափ կը թանձրանայ օդն ի վեր, Մեր աչքերէն կորզելով լոյսն այդ աղօտ՝ Որ զատելու կ'օգնէր զոհերն աւերին: Արդ, մեծ քառս մ'է երկիրն... Աղմուկ, ժըխոր, ճարձատիւն Ամենուստեք կը զայրանան անդադար: Ձեռքերն անգոր են հէք մարդուն՝ վտանգին դէմ, Որ ալ սաստիկ կը դառնայ:

Ու յորձանքն մ'ալ ահա նոր, դեռ աւելի վայրագ, անգուսպ, որ կը շաչէ անողոք: Պաղատանքի անփոյթ քամին՝ հեզաբար կը վազէ նոր թափով, հարուած առ հարուած խորտակելով իր անցքին վրայ նոր հիւղեր՝ Ապաստաններ խեղճերու: Կ'անցնի անփոյթ՝ արտերէն, Կ'անցնի կողէն բըլուրներու դալարեայ, — Կ'անցնի քըրքիջն ու ծիծաղ իր շըրթուքին —, Ուր հակած են ճակատներ շեղու քըրտիքն ապագայի ոսկեծիլ: Եւ կ'երթայ հուսկ բախելու Լեռներու յաղթ կուրծքին դէմ:

Ու վերստին դարձ մը վայրագ՝ Լեռներէն, Նորոգուած թարմ ուժերով, Եւ վրէժով լի իր պարտւած ամօթին...: Մրրիկն անգուսպ կը զայրանայ փըրփրադէզ: Երկրի ընդերքն ամբարուած կարծես դարու մ'հորձքը թունոտ, ոխակալ՝ իր կապանքէն ձեռքազատ՝ Տուներն հիմա իրենց հիմէն կը սարսէ, Ու տանիքներ փըշըրւած՝ Վար կը թափին զահալէժ: Տիեզերքին կազմը կարծես կը լուծուի Ու մօտալուտ է կատարածն ահաւոր, Որուն դժնէ սարսափէն կը զոփայ մարդն իբրեւ տերեւ դալկահար:

Այդ դիւաշունչ բախումին մէջ ուժերու կը լսեմ վարէն զանգակին լացը տըխուր Որ կը հայցէ գըթութիւն: Կը բաբախէ անոր մէջ սիրտը մարդուն: Ղօղանջն այդ սհ, հեծկըլտուն, Ինձ կը թըւի մահամբձի ճիշն յետին, Որ կը փարի յաւիտեանէն զինք բաժնող Մէկ վայրկեանին... կեանքն է այնքան սիրելի:

Վաղն երբ ծաղիկ կապոյտին վրայ հոգեթով՝ Արեւն ոսկի, բաշխէ կեանքի և լոյսի, Անոր մէկ քաղցր ժպիտին մէջ կենսայորդ՝ Պիտի մոռնան հէք մարդիկ Խուլ տառապանքն Աղէտին:

Հ. Մ. Ճ.

Ս. Զեմնով, 9 Յուլիս 1944